

1937 Güzel İstanbul büyük yangınlar-
dan hâlâ kurtulamadı. Bir tarafatan
geniş caddelerde betondan ve tuğla-
dan, yanmaz binaların yapıldığını, di-
ğer taraftan itfaiyenin gittikçe mü-
kemelleştiğini gördükçe, büyük yan-
gınlarmın artık unutulacağını, onları
bir daha hatırlamağa sebep bulamı-
yacağımızı zannetmiştik. Adliye dai-
resinin yanması ümitlerimizi boşa çı-
kardı. İstanbulun eski büyük yangın-
ları yine hatırmıza geldi.

Ve İstanbul tarihi için bitmez, tü-
kenmez bir hazine olan, birinci cilt
"Mecellei Umuru Belediye" yi çok
muhterem Osman Nuri Beyin bu eş-
siz kitabını tekrar açtık, İstanbul yan-
gınlarmın tarihçesini gözden geçirdik.
Mümkün olsaydı, Osman Beyin
kitabında 86 büyük sahifelik yer tu-
tan bu tarihçeyi burada tekrar ede-
rek okuyucularımızı da, şüphesiz,
memnun ederdik. Pek eksik bir hülâ-
sasını yazmağa mecbur oluyoruz.

* * *

Osman Bey İstanbulda büyük yan-
gınlarmın tarihçesini üç devre ayırmış-
tır. Birinci devre İstanbulun Türk şeh-
ri oluşundan, şimdiki takvimimize gö-
re 1453 senesinden, 1852 senesine ka-
dar sürer. İstanbul daha evvel, (Bi-
zans) iken yine yangınlarmın sıklığı
ile şöhret bulmuştu. Bir gün eski Bi-
zans yangınlarmın tarihi de yazılırsa
elbette faydalı bir kitap olur.

Türk şehri İstanbulda ilk büyük
yangın 1633 te Cibali'de çıkmış ve
ondan sonra da en çok yine o semtte
büyük yangın olmuştur. Yalnız bu bi-
rinci devrede sekiz defa Cibali büyük
yangını vardır. Bu birinci devredeki
büyük yangınları her zamanın "vaka-
nüvis" leri tafsilâtle yazmış olduklar-
ından her biri baştan aşağı okuna-
cak şeylerdir. Onun için Osman Nuri
Bey bunları kitaba aynen almıştır.
Fakat o yazılardan her biri iyice an-
laşılabilmek için şimdiki Türkçemize
tercüme edilmeğe muhtaçtır.

Meselâ, deniz kenarında bir kala-
fatçının yaktığı ateşten çıkan ilk Ci-
bali yangını bir çok binaları yok et-
tikten sonra, "ânı vâhitte Aşıkpaşaya
doğru yürüyüp Çeşmi Efendinin ol-
seriri âsüman gibi yaptığı menzil ki,
tabakatı âsümana başçeküp menazilü
sükufu zeri lacüverd ile pür ziver bi-
na idi. Ana yapışup.."

Diye yazan tarihçinin Türkçe söy-
lediğine bugün inanmak biraz güç-
tür. Bu ilk yangının Ebcet hesabıyla:
'Oldu bin kırküşte ihrakı kebir'
diye tarihi de söylenilmiştir.

Birinci devrede çıkan yangınlarmın
sayısı yüz dokuza varıyor. Birinci Ci-
bali yangınında Çeşmi Efendinin süs-
lü evinin yandığını haber veren ta-
rih, bütün yangında kaç evin kül ol-
duğunu söylüyorsa da, 1692 de ikinci
Cibali yangınının bir kaç bin ev ve
dükkân yaktığı anlaşılıyor.

Cibaliden pek uzak olmıyan Ayaz-
ma Kapısının da o birinci devrede
netameli bir yer olduğu yalnız bir
1693 senesi içinde orada iki defa bü-
yük yangın çıkmasından hükmedile-
bilir.

Ertesi sene Büyük Çarşıda çıkan
yangın sayılamıyacak kadar dükkân
yakarak şimdi bizim sermayedar de-
diğimiz "Nice mayedarını ağnyayı
anı vâhitte mehcuru servetü yesar ey-
ledi". 1701 de çıkan ikinci yangın Bü-
yük Çarşığı bir defa daha tamamıyla
yaktı.

Büyük yangınlar hususunda baş-
ka bir "netameli" yer olan Hocapaşa
da ilk yangın 1705 te çıkmıştır. Ciba-
li taraflarmın niçin yangına çok mü-
sait olduğu üçüncü Cibali yangınının
bir (Yahuthane) diye çıkmasıyla an-
laşılmaktadır. O zamanlar Yahudiler
ahşap evlerde üst üste, kalabalık ot-
urduklarından onların oturdukları
semterde çok yangın çıkar ve çabuk
genişlerdi. Nitekim 1723 te çıkan üç-
üncü Cibali yangınıni söyleyen tarih-
çi buradaki evlerin: "Ekseriya kefe-
re menazili olup gayetle şedidülittisal
ve köhne Yahuthaneler kibitmisal bir
şerareden müstaidi iştiol olmagın" di-
ye netamenin sebebini anlatmıştır.

Babrâli, daha sadrazamın hususi
konağı iken 1739 da büyük bir yan-
gın çıkmış, ağaların hepsi kendi eşya-
sını kurtarmağa savaştığından, bütün
saray yanmıştır.

Ayasofya taraflarmın da — deni-
ze yakın ve yüksek oluşundan ileri
gelse gerek — yangına müsait oldu-
ğu orada 1740 ta ve 1741 de üst üs-
te yangın çıkmamasında anlaşılıyor. Bu
seferki yangında benzin deposu gibi,
1741 de de yakında bulunan cepha-
nenin hayli korku verdiği görülmek-
tedir.

1747 de Samatyadan başlıyan bü-
yük yangının o tarihte yerine yeni
geçen Seyit Abdullah Paşanın ilk iş
olarak şarap içilmesini yasak etmiş
olmasından dolayı — şaraba hasret
çekenlerin çıkardıkları "ah!" lardan
ileri geldiği ve onların çektikleri su-
suzluk sıkıntısından yangının da sön-
dürülemediği — şairlerin sözüne at-
fen — Hammer tarihinde görülüyor.

1750 de yine Ayazma Kapısında
çıkan bir yangın 6667 bina ve bunla-
rın arasında Yeniçeri ağasının Kapı-
konağını yani resmî dairesini yakmış-
tı. Bunu söyleyen tarihçinin:

"Ağa Kapısı cenbine zatuleenb
asa sirayet ve istilâ" demesi, yangın
hikâyesinde olmakla beraber, hayli-
ce soğuk bir teşbihtir. Bereket versin
ki, aynı hikâyede:

"Bir bina taki harab olmıya, ma-
mur olmaz" mısraı o soğukluğu ça-
buk gideriyor.

1751 de Gedikpaşa, Sultan Selim,
Beyazıt, Koska taraflarmın süpüren
büyük bir yangın bu sefer Yeniçerile-
rin kışlalarını da yakmıştı. Bunların
yeniden yapılması için hemen 441 ke-
se akçe bulunarak Süleymaniye cami-
si içerisine emanet bırakıldı.

Kadırgada 1755 senesinde çıkan
bir yangın iki bine yakın binayı kül
ettiği halde tarihçi Vasıf bunu "cüz'i"
saymıştı. Çünkü üç ay sonra, yine Ho-
capaşa taraflarmında başlıyan daha
büyük bir yangın 36 saat içinde artık
sayılamıyacak kadar bina yaktı. O-
nun için Vasıf bu ikinci yangına "kül-
li" demiştir.

İstanbulun Türk şehri olduğundan
beri, en büyük yangın 6 Temmuz
1756 (2 Şevval 1169 da altıncı defa
olarak Cibalide bir (Yahuthane) den
çıkan yangın olmuştur. Bu yangın on
üç kola ayrılmış ve sekiz bin bina yan-
mıştır.

Yine Cibalide 1833 te, sekizinci
defa olarak bu sefer bir tüfekhane-
den çıkan yangın İstanbulun yarısına
yakın mahallelerini ve sayısı biline-
meyen binaları yakmıştır.

* * *

İkinci devrede, yani 1853 ten 1908
senesine kadar giden zaman içinde
İstanbulda 229 defa büyük, küçük
yangın çıkmış. Bunların en büyükleri
1864 te Hocapaşada çıkan meşhur
yangın ile, 1870 te çıkan Beyoğlu
yangınıdır.

Osman Nuri Bey, her şeyden evvel
sevdiği İstanbulunun güzelleştiğini
görmek istediği için, Hocapaşa yangını
hakkında "İstanbul için felâketten ziya-
de saadet tevlit etmiştir" diyor. Çün-
kü bugün İstanbulun en mamur ve en
kibar semtleri olan Babrâli, Divanyo-
lu, Gedikpaşa tarafları bu yangından
sonra imar edilmiştir. Hocapaşa yan-
gınından sonra İstanbulda koleraanın
bitmiş olduğu da rivayet edilmiştir.

Beyoğlu yangınında üç bin bina
yanmış ve yüz dört insan ölmüş oldu-
ğu görülüyor. Bu arada yanan İngiliz
elçiliği binasının tutuşacağına inana-
mıyan Elçinin de güçlük le kurtuldu-
ğu anlaşılıyor.

10 Temmuz 1908 den 1921 senesi
sonuna kadar süren üçüncü devrede
79 yangın çıkmış. Bunlardan en bü-
yükleri olan Çırçır, Aksaray, Mer-
can, Kabasakal, Uzun Çarşı, Cihan-
gir ve Defterdar, Hasköy, Cibali - Fa-
tih - Altmermer, Kuruçeşme, Edir-
nekapı, Üsküdar da Yeni Mahalle ve
İcadiye yangınları hatırlarımızdadır.

* * *

İkinci ve üçüncü devrelerde — ya-
ni 1853 ten 1921 senesi sonuna ka-
dar İstanbulda çıkan yangınlarmın
yaktığı binalarmın hesabını üşenme-
den toplarsak 49,247 sayısını bulu-
ruz. Bu yekünün tafsilâtını veren Os-
man Nuri Bey, arada kaydı buluna-
mamış yangınlar olabileceğini de söy-
liyor.

Bu sayının karşısında, altmış do-
kuz sene içinde bu kadar binanın yan-
dığını gören İstanbulun hâlâ yerinde

durduğuna göre, bu şehrin halkınca-
ki gayrete ve yangının büyümesine
mani olmakla mükellef bulunanların
tasasızlığına hayran olmamak kabil
değildir.

G. ATA

